

збереження людської спільноти. Аксіологічний фундамент суспільного життя не втрачає своєї актуальності в наш час, але має наповнюватися новими загальнозначущими та загальноприйнятими цінностями, мабуть, їх можна сформулювати та перелічити – це політична культура, готовність до діалогу, толерантність, але одним із найважливіших завдань ХХІ століття стає міжкультурний діалог та порозуміння.

ЯВИЩЕ, СЛОВО І ПОНЯТТЯ «КУЛЬТУРА»

Гайдамачук О. В.

Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків

Важливо розрізняти **явище, слово і поняття «культура»**, оскільки кожне з них має свою власну історію появи і розвитку. Так, найстаріше з них – **явище (феномен)** культури – виникає синхронно з появою людини: щойно первісна людина зважилася удосконалювати під свої потреби довкілля, тим самим вона зробила свій перший крок до само-окультурення.

Усвідомлення цього процесу, зафіксоване на лексичному рівні, співвідноситься із збереженими дотепер прадавніми латинськими текстами, де **слово**, від якого походить «культура» (лат. «*culta*» – *рілля*), уживається на-самперед у контексті сільського господарювання: турботливе (*із шаною*) оброблення землі, вирощування худоби тощо. Тобто усвідомлення можливості покращити навколишнє середовище передуює пізнанню зворотнього впливу цього процесу на людину. Уживання у переносному значенні слова «*culta*» (*плекання, шанування*) вперше зафіксовано у працях римського оратора Цицерона, зокрема у першому реченні третьої книги його «Тускуланських бесід», яка називається «Про розраду в біді» [2]: «І.1. Чого б це, Бруте: складаємося ми з душі і тіла, але турбота про тіло давно вже стала наукою, і відкриття користі від неї безпосередньо освячене безсмертними богами, а зцілення душі і до свого відкриття не здавалося настільки необхідним, (5) і після відкриття настільки не *шанувалося*, і тепер не надто багатьом дороге і приємне, а значно частіше здається людям сумнівним і небезпечним?» [1] (виділення моє – О.Г.). Переносне значення «*culta*» актуалізується на тлі бінарної опозиції тіло-душа у контексті назрілої потреби науки про «зцілення» останньої. Робиться акцент на уможливленні цього зцілення через усвідомлення значущості особливого ставлення (*шани, плекання*) до «хворої» людської душі поза аналізом причин і симптомів таких «недуг». Таким чином, окреслюється уявлення про «*culta*» як про шанування / плекання певних знань на шляху «хворої» душі до свого зцілення.

Ці «терапевтичні» нотки слово «культура» втрачає на момент здобуття статусу філософського **поняття** (XIX ст), коли американський антрополог та етнолог Леслі Елвін Уайт у 1930–1931 рр. прочитав свій лекційний курс «Культурологія» у Мічиганському університеті. У роботі

«Еволюція культури» він теж говорить про особливе ставлення людини, яке, власне, і конститує культуру. Але ця особливість у нього вичерпується символізацією: *«Під культурою ми розуміємо поза-тілесний часовий континуум предметів і явищ, який виникає із здатності людини до символізації»* [3, с. 50] Зверніть увагу, що Л. Уайт утримується в полі дії античного бінарizmu (тіло-душа), вказуючи на «позатілесне», але місце «душі» у нього (суголосно його «раціональний» епосі) безроздільно посідає розум (символізація – інтелектуальна здатність), звільнений від необхідності шанувати / плекати душу.

Дотепер не знайдено такого визначення поняття «культура», яке влаштовувало б усіх її дослідників, але пошук триває і множить кількість версій. Нам здається, що найпліднішими будуть здобутки тих, хто відмовившись від опозиційного бінарizmu (тіло-душа і, відповідно, природа-культура), спроможуться досягнути «зцілене» таким чином поняття, бо культура включає людину не частинами, а цілісно (тіло-душу-інтелект-тощо), і сукупно з довкіллям. І це «зцілення» може пролягати через трохи призабуті нотки «шани/плекання» (особливої турботи про) себе і навколишнього світу.

Література: 1. Цицерон. Тускуланские беседы в 5-ти кн. – Кн. 3: Об утешении в горе [електр.ресурс]. – Режим доступу: <http://ancientrome.ru/antlittr/t.htm?a=1422368003>. 2. Cicero. Tusculanae disputationes. – In 5 lib. – L.3: [електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thelatinlibrary.com/cicero/tusc.shtml>. 3. Уайт Л. Избранное: Эволюция культуры / Пер. с англ. П.А. Кожановского, И.А. Осинской и др. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – 1064 с.

ХАРКІВСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ КОЗАЦТВА – ОСЕРЕДОК СУЧАСНОГО КОЗАКОЗНАВСТВА

Журавльов Ю. В.

*Харківський національний університет будівництва та архітектури,
м. Харків*

Харківський науково-дослідний інститут козацтва, м. Харків

*«Ніколи не виживе той народ, який сприймає
трактування своєї історії очима сусіда»
(Ф. Ніцше)*

Відомий козакознавець Сергій Плохій писав: «Національна специфіка українських козаків не вкладається в існуючу тенденцію розглядати українську історію крізь призму російської історичної парадигми». Ці слова нашого сучасника перекликаються з висловом найбільш читаного відомого німецького мислителя, філософа, яке винесене нами тут в якості епіграфа.